שור באדם שעשה בו קטנים כגדולים אינו דין שחייב על הקטנים כגדולים לא אם אמרת אדם באדם שכן חייב בארבעה דברים תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים ת"ל [1]או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים ואין לי אלא במועדין בתם מנין (א) דין הוא הואיל וחייב באיש ואשה וחייב בבן ובת מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בו בין תם למועד אף כשחייב בבן ובת לא תחלוק בו בין תם למועד ועוד קל וחומר מה איש ואשה שכן הורע כחם בנזקין לא חלקת בו בין תם למועד בן ובת שיפה כחם בנזקין אינו דין שלא תחלוק בהן בין תם למועד אמרת וכי דנין קל מחמור להחמיר (א)(עליו אם החמיר במועד החמור תחמיר בתם הקל ועוד) אם אמרת באיש ואשה שכן חייבין במצות תאמר בבן ובת שפטורין מן המצות ת"ל או בן יגח או בת יגח נגיחה [ג]בתם נגיחה במועד נגיחה למיתה נגיחה לנזקין:

מתני' [א]שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכנעני[ג] והרג בן ישראל לנפלים והרג בן קיימא פטור:

גמ' אמר שמואל [ב]פטור ממיתה וחייב בכופר ורב אמר פטור מזה ומזה ואמאי הא תם הוא [ד]כדאמר רב [ג]במועד ליפול על בני אדם בבורות הכא נמי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים אי הכי בר קטלא הוא בשלמא התם [ד]דחזא ירוקא ונפל אלא הכא מאי איכא למימר הכא נמי במתחכך בכותל להנאתו ומנא ידעינן [ה]דבתר דנפל קא מתחכך ביה

ואכתי

שור באדם שעשה בו. שור קטן ההורג כשור גדול ההורג °דהא שור בן יומו קרוי שור דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב כי יולד: **אינו דין שחייב.** בו סקילה על תינוק קטן כעל אדם גדול: **שכן חייב.** בנזקין ארבעה דברים שהשור פטור מהן ונזק לא חשיב דהא שור נמי נזקא משלם: **ת"ל בן ובת.** קטנים משמע דלעיל מיניה כתיב והמית איש או אשה: **ואין לי אלא במועד.** דקרא במועד כתיב: **לא חלקת בין תם למועד.** לענין סקילה: **שהורע כחן בנזקין.** דאם הזיקו משלמין: **יפה כחן.** °דחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין: **וכי דנין קל מחמור.** תם ממועד: **להחמיר.** על הקל דנימא כי היכי דחמור חייב קל נמי חייב דקדרשת תם ממועד במה מצינו דקתני חייב באיש ואשה וחייב בבן ובת במועד דהא חיוב דבן ובת במועד הוא דכתיב וקאמרת מה חיוב דאיש ואשה (במועד) עשה בו תם כמועד אף בן ובת נעשה בו תם כמועד ואשתכח דקא ילפת תם ממועד דאי לא אשכחת חיוב דבן ובת במועד לא הוה ילפת ליה בתם מאיש ואשה דהא במועד גופיה אי לאו דרבינהו קרא לא מצית לאתויינהו מדינא לעיל: **אם החמיר.** הכתוב בבן ובת (ה) באיש ואשה במועד כתב לך שהרי חמור הוא לענין כופר: **נחמיר.** אנן מדינא בתם הקל בתמיה: **אם אמרת באיש ואשה.** כלומר וק"ו דדרשת נמי בסיפא פירכא הוא דאם אמרת באיש ואשה כו'. ל"א וכי דנין קל (ג) וחומר בן ובת שפטורין מן המצות מאיש ואשה וזה שמעתי ולשון מצאתי וכשר הוא מן האחרון דהיכי פשיטא ליה הך קולא והך חומרא דקמתמה וכי דנין כו' והא תנא אשכח חומרא בבן ובת דיפה כחן בנזקין מאיש ואשה: **ת"ל או בן יגח או בת יגח.** יגח יגח תרי זמני דריבה לה נגיחה למועד ולתם למיתה ולנזקין: **פטור ממיתה.** דהא לא נתכוין דאמרינן לקמן (ע"ב) כמיתת בעלים אם הרג כן מיתת השור שהרג: **וחייב בכופר.** דדרשינן (ו) כופר אם כופר [שמות כא] להביא שלא בכוונה: **ורב אמר פטור מזה ומזה.** כדדריש (ז) רבא לעיל [מג.] השור יסקל וגו' כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר: **והא תם הוא.** אפילו למאן דדריש אם כופר ה"מ למועד שלא בכוונה והאי תם הוא בחיכוך זה: **במועד ליפול על בני אדם בבורות.** לקמן בשור שנגח את הפרה (דף מח:): **בשלמא התם.** גבי שור שנפל על האדם בבור איכא לתרוצי כדמתרצינן התם דהאי דלא קטלינן ליה בנגיחות ראשונות כגון דחזא ירוקא ונפל שלא בכוונה על זה שראה עשב בתוך פי הבור ובא לאוכלה ונפל: **אלא הכא.** הואיל ומועד לכך מאי שלא מתכוין איכא: **הכא נמי.** דחזינן ליה דמתחכך להנאתו ולא להפילו עליו:

ואכתי

וכי דנין קל מחמור. פ"ה דהך פירכא אדין ראשון דדין שני דק"ו דאיש ואשה שהורע כחן בנזקין לא דנין קל מחמור דאפילו אי לא הוה כתיב מועד כלל הוה ילפינן בהאי קל וחומר אע"ג דבק"ו נמי קאמר לא חלקת האי לישנא לאו דוקא ולכך אצטריך לא אם אמרת לעשות פירכא בדין שני שהוא ק"ו: **נגיחה לנזקין.** אצטריך לרבות נזקין משום דדרשינן בסיפיה דהאי קרא בנזקין בהמניח (לעיל דף לג.) כמשפט שור בשור וכן בסוף פרקין לענין שמירה מעולה דנזקין דריש מלא ישמרנו אע"ג דלא ישמרנו גבי מיתה כתיב: **והא תם הוא.** לא בעי למימר דמתני' כר"י הגלילי כדמוקי שמואל מתני' בהפרה (לקמן דף מח:) גבי היה אביו או בנו בתוכו דמאי דוחקיה דשמואל לאוקמי מתניתין כר"י הגלילי ומה פלוגתא הוה שייך בזה דהוו פליגי רב ושמואל מתני' כמאן ועוד דרישא דמתני' דקתני מועד דמשלם כופר ותם פטור מן הכופר לא אתיא כר"י הגלילי והא דלא מוקי שמואל מתני' דלקמן במועד ליפול על בני אדם בבורות כדמפרש מילתא דהכא במועד להתחכך על בני אדם בכתלים משום דההוא לא שכיחא כי האי: **והא תם הוא.** המקשן סבור שמתחכך בכותל להפילו ולא מתכוין להפילו על בני אדם דא"כ לא היה פטור ממיתה ועל זה מקשה והא תם הוא שאפילו עשה כן כמה פעמים והרג בני אדם שלא בכוונה אין מועד להרוג אדם °כדפי' לעיל מדלא אשכחן מועד במתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם ומשני במועד להתחכך על בני אדם פירוש במתחכך להנאתו כדמפרש ואזיל דהוי מועד מתחילתו והוי כאורחיה וא"ת ומי דוחקו לשמואל לומר שחייב כופר יעמידנו במתכוין להפיל הכותל ולא נתכוין להפיל על בני אדם ופטור גם מכופר לפי שהוא תם וי"ל דלרב ושמואל משמע להו לישנא דמתני' דקתני ונפל על האדם שלא היה מתכוין להפילו אלא ממילא אירע שנפל ע"י שהיה מתחכך בו להנאתו ולכך קאמר שמואל היכא דמתחכך בכותל להנאתו כדמשמע לישנא דמתני' דפטור ממיתה וחייב כופר ורב אמר פטור מזה ומזה כדמשמע לישנא דפטור שפטור לגמרי והמקשן היה סבור דהא דנקט במתני' ונפל על האדם ולא קתני להפילו משום דלא מתכוין להפילו על האדם מיירי אבל מ"מ במתכוין להפילו ושלא על האדם משמע ליה שמיירי: **הכא נמי במתחכך להנאתו.** תימה דהכא אמר רב דפטור מזה ומזה ולקמן בהפרה (ד' מח:) מוקי רב מתניתין דקתני משלם הכופר במועד ליפול על בני אדם בבורות וחזא ירוקא ותירץ רבינו תם דלקמן הוי רגל בכוונה כשמניח עצמו בבור כדי לאכול הירק שבבור ויודע שמתמעך האדם כמו רגל שדרסה ע"ג תינוק שיודע שיהרוג התינוק ולפיכך משלם כופר אע"פ שאין השור בסקילה הואיל ואינו מתכוין להזיק דילפינן רגל בכוונה מקרן בכוונה אבל הכא שמתחכך בכותל להנאתו (ח)(שלא בכוונה) הויא שן (ט)[שלא בכוונה] שאינו יודע שיפול הכותל על האדם לפיכך פטור מן הכופר כקרן שלא בכוונה ומועד דהכא ודלקמן לאו דוקא מועד בשלש פעמים אלא כלומר בדבר שנעשה מועד מתחילתו כגון שן ורגל והא דפריך לקמן כדמוקי לה במועד ליפול על בני אדם בבורות אי הכי בר קטלא הוא דייק ממתני' דקתני משלם הכופר ולא קתני חייב מיתה ורש"י פירש כל הסוגיא דלקמן בע"א אבל דוחק הוא ושם אפרש בע"ה ועל פי' ר"ת נמי קשה דפטר רגל בכוונה לדרוס על האדם ממיתה כיון שלא נתכוין להרוג א"כ ר"ש דיליף בשמעתין נזקין מקטלא פטר רגל מנזקין בכוונת דריסה על הכלים כשלא נתכוין להזיק וזה אי אפשר דעל כרחך לאו בכוונת היזק חייביה רחמנא דאי בכוונת היזק א"כ היינו קרן והואיל וכן על כרחך ליכא למילף נזקין מקטלא לענין כוונה ורבינו שמואל מצא בספר ישן דלא גרסינן מילתא דרב דפטר מזה ומזה ולקמן גרסינן תניא כוותיה דשמואל ותיובתא (י) דרב דפטר לעיל מכופר כשאין השור בסקילה:

הוה

מסורת הש"ס

א) ר"מ מ"ז, ב) [לקמן מה:], ג) דלאיכהו הוו פטורי בדינייהו את שנתכוון להרוג את זה והרג את זה, ד) לקמן מח:, ה) צ"ל כאיש, ו) [לעיל מג:], ז) [צ"ל רבה], ח) ר"מ מ"ז, ט) ר"מ, י) [צ"ל דרבה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בתם מנין והלא דין הוא: (ב) רש"י ד"ה אם אמרת וכו' לישנא אחרינא וכי דנין קל מחמור בן ובת:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שור באדם וכו' דהא שור בן יומו קרוי שור. לקמן סה ע"ב: שם ד"ה יפה כחן דחרש שוטה וקטן וכו'. לקמן פז ע"א: תוס' ד"ה והא תם הוא המקשן כו' כדפי' לעיל. דף מא ע"א ד"ה מאחר:

רבינו חננאל

אמר שמואל פטור ממיתה וחייב בכופר וכו'. תניא כוותיה דשמואל ותיובתא דרבה.

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז:

סד ב ג ד ה מיי' שם הלכה י והלכה יג:

תורה אור השלם

1. אוֹ בֵן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ: שמות כא לא